

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meisma, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr C. TAZELAAR, Ze Const. Huygensstr. 77, Amsterdam

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Geloofsrekening en adventsverwachting. — Uit de Schrift: Hoe is uw naam? (Pred. 7:1). — Kerkelijk Leven: Bijvoegsel Staatsleer N.S.B. III. N.S.B.-laster. Vragen inzake de Kerk. — Lit. en Kunst: Jeugdboeken. — Opv. en Onderwijs: De Geschiedenis der Paedagogiek van de Middeleeuwen. Kinderen, wat zijn ze? II. — Pop. Wet. Schetsen: Zoon van David. — Vragen van geestelijk en zedelijk leven: Onze houding ten opzichte van Christelijke artsen. — Zending en Evangelisatie: Biografieën. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Geloofsrekening en adventsverwachting.

In de laatste jaren gaat er onder invloed van Kierkegaard en de dialeetische theologie door de wetenschappelijke, en vandaar ook door de z.g. stichtelijke lektuur, telkens weer de boodschap, dat geloof enerzijds, en nuchter nadenken of reflexie anderzijds, tegenover elkaar staan als water en vuur.

„Gelooven”, zoo zegt men dan, dat is: „den grooten sprong wagen”. Die „grootte sprong” wordt dan zóó opgevat, dat men alle logisch reflecteren en concludeeren naar den gewonen gang van 't menscheijk denken en redeneeren durft verliezen, durft prijsgeven. De „grootte sprong”, — dat wil hier zooveel zeggen als: niet meer rekenen, niet meer denken, niet meer op menscheijke wijze redeneeren. „Gelooven”, dat is de volmaakte vijand van het reflecteren; alle menscheijke rede wordt immers door het Woord Gods doorbroken? En alle menscheijke wijsheid, dus ook de „wijsheid” van den in God geloovenden mensch zelf, wordt immers tot dwaasheid gemaakt in het actueel-existentele hooren naar den sprekenden God, d.w.z. in het geloof? Zoodra wij iets van den geloofsinhoud meenen te begrijpen, of met ons verstand het trachten in te denken, en in logische orde voor onzen geest te plaatsen, houdt het op geloofs-verwachting te zijn. Daarom is gelooven altijd een tegenstelling van denken, verstaan, inzien. Niet alleen het denken van den niet-geloovenden, maar óók het denken van den geloovenden mensch zelf wordt dan, naar men zegt, door het geloof doorbroken.

Dit nu is echter met de Schrift in de hand niet te handhaven.

Het is waar, dat het geloof tegenover alle „vleeschelijk” denken staat; en dat alle zondige en eigenwillige en „uit ons eigen hart” opgekomen gedachten in het geloof worden beschaamd en doorbroken.

Maar dat wil niet zeggen, dat nu alle denken door het geloof beschaamd wordt.

Integendeel, God heeft door het geloof ons weer de verlossing doen aangrijpen als zijn genade-geschenk.

En in die verlossing is nu óók ons denken zelf begrepen. Wie geloof is wel verlost, in beginsel althans, van het zón dige denken, maar hij is dan ook tevens, juist door die verlossende daad Gods, teruggebracht tot het gehoorzame denken. Tot het denken in gehoorzaamheid aan de Schrift.

En de inhoud van de Schrift laat zich indenken, laat zich bedenken. Zoo wordt hij ook tot geloofs-inhoud, tot geloofs-bezif. Beati possidentes. Het is wel een fout, ook van den geloovenden mensch, wanneer zijn denken weer afdwaaft van de Schrift. Maar het denken zelf is in de Schrift niet veroordeeld, doch wordt door het Woord en den Geest Gods weer opgewekt in gerechtigheid.

Zie het maar aan „vader Abraham”.

Wij noemden hem daareven vader Abraham, omdat hij de vader der geloovigen is, die op een heel bijzondere wijze den strijd des geloofs heeft

gekend, en de pijn daarvan gevoeld heeft.

Welnu, die vader der geloovigen heeft, zelfs in dat machtige oogenblik, toen hij Izaak, zijn zoon, offeren moest, geen afscheid aan zijn denken gegeven.

Integendeel. Hij heeft wel niet God nagerekend. Maar hij heeft toch gerekend.

Want, zoo zegt de brief aan de Hebreëen, hoofdstuk XI, vers 18, hij offerde zijn eeniggeboren zoon, maar hij bedacht daarbij, dat God macht had, zelfs om op te wekken uit de dooden.

Abraham heeft dus „hij dit alles bewust gehandeld, hij heeft het voor en het tegen overwogen, en heeft in het geloof verstaan, dat God ook dooden kon opwekken, m.a.w., God zal niet een anderen weg inslaan, maar als deze Izaak sterven mocht, dan zal ook deze Izaak opgewekt worden. Gods macht is onbeperkt, daarom kan Hij onder alle omstandigheden de belofte volvoeren... Abrahams geloof wordt te grooter, als wij bedenken, dat vóór zijn tijd nog nooit een doode opgewekt was” (Grosheide).

Is dat geen reflecteren? Geen rekenen?

Ja zeker, dat is het. Het was zóó stellig reflecteren en rekenen, omdat Abraham, toen hij zijn zoon met het mes het leven zou benemen, en ook reeds, toen hij den langen weg met hem opging, bergopwaarts, toch aldoor over het probleem nagedacht heeft, op welke wijze de belofte Gods toch zou kunnen worden vervuld, de belofte n.l., dat uit dezen Izaak een groot volk zou geboren worden. Die belofte Gods scheen door een nieuwen, ermee volkomen strijdenden, eisch Gods te worden verijdeld. En toch geloofde Abraham dat dit laatste onmogelijk was. Hij achtte in Gods spreken antinomieën onmogelijk; de gedachte daaraan leek hem door zijn geloof blasphemie. En toen „zag” hij in het geloof een weg, dien hij nog nooit in werkelijkheid door God betreden had gezien, maar die hem toch mogelijk scheen, de weg n.l. van de opwekking uit de dooden. Hij „zag” dien weg; hij fantaseerde hem. Maar legitimeerde deze fantasie voor zijn denken uit kracht van zijn overtuiging, dat God niet anti-nomisch spreekt, dat Hij één is in al Zijn woorden en werken.

Maar, zoo vraagt iemand, was het dan geen denkwonder, dat Abraham een weg, dien hij nog nooit door God had zien betreden, nu toch reeds projecteerde voor God, den weg n.l. van de opwekking uit de dooden?

Was dat geen hoogmoedig God vooruit rekenen?

Was 't geen brutaal God den weg voorschrijven? Neen, dat was het niet.

Want al had Abraham nog nooit letterlijk een doode zien levend worden, hij had toch reeds in zichzelf, en in zijn vrouw, iets dergelijks gezien.

Want Paulus schrijft in den brief aan de Romeinen, dat de vader en de moeder in Abraham en Sara reeds gestorven waren. En toch had God uit deze „dooden” leven verwekt! Hij had hen zelf als 't ware levend gemaakt „uit de dooden”. Hij had daar, waar het vleesch, noch voor den man, noch vóór de vrouw een mogelijkheid kon zien tot het verwekken en baren van een kind, toch nog een kind gegeven.

En zoo treedt in dezen zin, en om ons dat te leeren, naast den reeds geciteerden tekst van Hebreëen 11 de uitspraak van Romeinen 4:17: dat n.l. Abraham geloofde in God, die de dooden levend maakt. „Vóór God staande of neerknielende, geloofde hij in Hem en aan Zijn belofte, als in eenen God. Die ook dooden levend maakt, en dus ook aan hem, al was hij reeds bijna honderd jaar oud, en al waren hunne lichamen reeds als gestorven, toch Zijne toezegging van een kind, en zeer talrijke nakomelingschap, en van alomvattenden zegen, bevestigden zou.” (Grijdanus).

Zoo heeft dan — als het erop aankomt — Abrahams geloof niet God vóórgerekend, doch zich

in zijn rekening aangesloten bij wat God zelf reeds had gedaan.

En het heeft toen die lijn van Gods eigen werken eenvoudig verder getrokken, in het geloof geleid door Zijn Woord.

Dat nu is voor ons een groote troost.

Want daaruit zien wij, dat óók het geloof, neen, dat juist het geloof, ons weer op onze plaats doet komen, ook met onze geloofs-reflexie.

Want het geloof werpt zich niet op als een eigenmachtig rechter over God, om Hem te zeggen, wat Hij doen en laten moet. Dat nimmer.

Maar anderzijds heeft het toch ook houvast, ook in zijn denken, aan dien God, die ons door Zijn volkomene genade het denken vrijmaakt, en dan wedergeeft. Het is nu op zijn plaats gebracht, en grijpt Hem aan, het grijpt Hem vast bij Zijn Woord en in Zijn werk.

Het is goed, dien vader der geloovigen ook hierin recht te eeren.

Dat rechte eeren van dien vader, wat kan het anders zijn, dan dat ook wij als kinderen alzoo de wet van het geloof volbrengen?

Men wil ons met een valsche geloofsbegrip onder veel andere dingen, ook de heilsgeschiedenis, als object van wetenschappelijke geloofs-reflexie ontnemen.

Maar wij laten ons die advents-vreugde niet ontnemen.

Want, deden wij het, we zouden geen kinderen meer zijn in het huis van vader Abraham, doch vreemdelingen.

Vreemdelingen althans in ons denken.

En daarom arm in dit denken, arm in onze „theologie”, arm in ons begroeten van den grooten Zoon van Abraham.

K. S.

UIT DE SCHRIFT

Hoe is uw naam?

Beter is een goede naam dan goede olie.

Pred. 7:1

Wat beter is — zoo zou men kunnen schrijven boven de eerste tien verzen van dit hoofdstuk: want zevenmaal vergelijkt de Prediker iets met iets anders en concludeert dan, dat het eerste beter is dan het daarna genoemde. En hij begint met te zeggen, dat een goede naam beter is dan goede olie. In welke woorden wel een prachtige woordspeling verloren is gegaan: een goede sjeem is beter dan een goede sjeemen — maar de gedachte Gods treedt toch, afgedacht van het belletristisch verlies in de vertaling, in stralenden luister voor ons oog.

Goede zalfolie is voor den Oosterling van zoo groote beteekenis, want daarmee wordt men aangenaam in uiterlijk en geur voor den ander. Wie zich niet gebaad heeft en gezalfd, kan in den kring en op het feest niet verschijnen. Goede olie is noodzakelijk voor het feest.

Maar God zegt in Zijn Woord, dat een goede naam nog beter is. Dat is dus: de goede naam maakt in veel hooger opzicht en van gansch andere zijde aangenaam, bij God en bij de menschen immers.

Het goed gerucht, zooals Luther heeft vertaald, van te zijn, ja, som het nu maar op: eerlijk, rechtschapen, onbaatzuchtig, barmhartig, arbeidzaam, verstandig, enzovoort. Een eind is hier niet aan. Dat alles is een goede naam.

En: die goede naam is beter dan goede olie. Want zalfolie verandert alleen uw uiterlijk, en laat uw hart onberoerd, maar een goede, een waarlijk goede naam toont, dat uw innerlijke zijn veranderd is en vernieuwd.

En zooveel als innerlijk zuiver zijn staat boven

uiterlijk aangenaam zijn, zooveel als versierd zijn voor de bruiloft des Lams gaat boven opgepronkt zijn voor het feest van dans en spel — zooveel is een goede naam beter dan goede olie.

Ja, de menschen van heden, de mondaine en wuffe en alleen-maar-naar-pret-zoekende menschen van vandaag zeggen het anders. Want de mensch ziet aan wat voor oogen is. En ze begeeren alleen maar wat verzorging van het uiterlijk.

Zoo vaak mogelijk een feest. Meegaan met het nieuwste modesnuffe. Geparfumeerd en opgepronkt en draaiend en nog even in den spiegel zich bekijkend voor het feest of de visite.

En, nu ja, als het zoover niet gaat, dan toch zoo goed mogelijk gekleed en zoo aangenaam mogelijk in het uiterlijk verzorgd, en zóó op de straat en naar de visite, en misschien naar de kerk. De goede olie. Want de mensch ziet immers aan wat voor oogen is.

Maar waarschuwend treedt God den dartelenden wuffen leegen mensch tegen van de dagen van den Prediker en van onzen tijd. En vol diepen ernst roept Hij ons toe: een goede naam is beter dan goede olie!

God vraagt aan u, o feestende mensch, vol feest, meer naarmate de tijden zich zwarter hullen in nacht, God vraagt aan u, niet of ge olie nog wel hebt voor wat vreugd, maar hoe het staat met uw naam.

De menschen hebben u zoo vaak getaxeerd naar uw uiterlijk en uw kleedij en uw feest — maar God vraagt u naar uw naam. De menschen praten zoo onderling over de pretjes, die nog te wachten staan en de mantels die naar de laatste mode zijn — zoo op den avond na de preek of op weg van de kerk; maar plotseling werpt God Zijn vraag u voor, vol huiverenden ernst: is het met uw naam reeds in orde?

Want ge vergeet het toch niet: die hier met u spreekt over uw naam, is geen mensch, maar God zelf. God, die uw geheele innerlijke zijn doorschouwt, „des harten diepsten grond“; God, die uw naam nog niet goed noemt, als de menschen roemend spreken over uw goeden naam. Want de Farizeër had een goeden naam boven den tollenaar van de gelijkenis.

De goede naam is, naar den maatstaf Gods gezien, alleen de nieuwe naam, dien God in Christus ons geeft en dien de Geest des Heeren schrijft aan het voorhoofd van den zondaar, als Hij den ouden naam van verloren zondaar heeft uitgewischt.

Het schijnt soms, als werd Christus de Heere in dit boek van den Prediker niet genoemd, maar hier zie ik weer, dat het niets dan een vergissing is. Want hier staat de Geest des Heeren naast den lachenden en zijn verdriet en zijn leegte wegfeestenden mensch, en geeft hem het recept voor leegte zielen, die meenen, dat zalfolie medicijn is voor eeuwigheids-honger en eeuwigheidsangst.

Maar de Geest Gods roept aan de deur van dien mensch het medicijn van den goeden naam. En Hij wijst naar Bethlehem, naar den komenden Zaligmaker, wiens naam genoemd is Jezus, opdat Hij verloren zondaars door Zijn offer en Zijn dood een nieuwen naam verwerven zou. dien niemand kent dan die hem ontvangt.

De Adventsdagen wijzen naar Hem weer heen. De Adventsweken roepen onze aandacht in bijzonderen zin naar Jezus Christus. De Heere treedt in het woord van den Prediker ons tegen met een Adventsvraag: hoe is uw naam? Draagt ge nog uw ouden naam, ondanks al uw olie en uw pret? Of hebt ge reeds ontvangen een goeden naam?

Dit woord Gods is als Gods wijzende vinger naar Bethlehem, naar den Gekomene, die het wonder aan ons volbrengt. Als Jezus Christus zich buigt over u heen, dan neemt Hij niet de zalfolie mee, die u bereidt voor het wereldfeest; Hij laat heel veel van Zijn Christenen arm, misschien straat-arm, zonder een fatsoenlijk kleed soms, en zonder dat er denken aan zalfolie is — maar Zijn nieuwen naam schrijft Hij op het voorhoofd.

En over dat leven, zonder tooi, glijdt Gods glimlach heen.

Lezer, een vraag: niet hoe het met uw zalfolie staat, maar die andere: hoe is uw naam?

C. B.

plicht bij de uitoefening van haar hooge taak zich te hoeden voor toelating van ondermijning van den staat” bewijst, dat de kerken vrij zullen zijn, zoolang ze de allerwonderlijkste opvatting der heeren over „godsdienst” believen te accepteren, althans te beaplaudiseren. Evenwel zal het leven der kerk, gelijk het in Nederland zich op grond der belijdenis steeds zal willen uiten, met deze heeren in conflict moeten komen, wijl wat de belijdende kerken zullen gelooven en dus ook zullen willen verkondigen, door deze heeren als ondermijning van den (hun) staat zal worden aangemerkt. En dan zullen de heeren eenvoudig, naar duitach recept, den kerken den mond willen snoeren. We hebben in Duitschland de bewijzen in getalen voor oogen.

Trouwens, men behoeft zoóver niet te gaan. Om de bewijzen te zien wat de heeren spreken in hun vergaderingen, of schrijven in hun krant, is militant genoeg en bevat directe dreigementen aan de dominees, die niet zullen verkiezen te doen of te laten, wat hun te doen of te laten bevolen wordt.

Patrimonium wijst dan ook met goede reden op een artikel in het orgaan der N. S. B., waarin de volgende uitspraken voorkomen:

Men heeft het noodig gevonden christelijke partijen te vormen, christelijke vereenigingen in eindeloze rij te stichten en dus mede door die nomenclatuur eindeloos over het „christelijke” te praten, waardoor dit almeer werd tot een uitwendig ding.

Hiermede is niet gezegd, dat niet menig individueel lid een echt, overtuigd christen zal zijn — over het hart onzer medemenschen paat het niet te oordeelen, maar het stelsel deugt niet, omdat daardoor het christendom naar de buitenzijde wordt gedrongen en omdat juist daardoor scheidingen gemaakt worden. De „chr.” vereenigingen worden op de „gebruikelijke wijze, zooals het heet, geopend en gesloten (met gebed, psalmgezang enz.), de dominee of pastoor speelt een min of meer overwegende rol, men gaat staan op „bodems van belijdenissen” of op „Gods Woord”, waardoor dit tot een uitwendig wetboek gedegradeerd wordt; kortom, het worden tal van zich steeds naar confessies specialiserende groepen of knusse kringetjes, die zich van elkaar en van het geheel steeds scherper onderscheiden.

Er is geen ontkomen aan; het baat niet, of men al zegt b.v. „het beginsel van solidariteit tusschen werkgever en arbeider is al reeds jaren door ons beleden”. Want geen S.D.A.P.-man of R.K. arbeider zal zich daarom bij het Chr. Nationaal Vakverbond aansluiten of omgekeerd, want daartoe leggen die politieke bonden de „beginselen” er duimen te dik boven op en werken deze afstootend.

Daarom is de eenige weg om uit dit slop, waarin wij doodgelopen zijn, te komen, dat wij al die grondslagen, naar het centrum, naar het innerlijke verleggen, dat we ze ingraven, want de grondslagen, de fundamenten van een gebouw, liggen onder den grond, zijn onzichtbaar, maar toch werkelijk, want zij alleen dragen dat gebouw.”

En het orgaan voegt er aan toe:

Tot zoover dit schoone artikel. Hebben de lezers niet genoten van de bekende klanken? Vroeger zeide men ook al: „Men praat niet over christendom, dat is goed voor de binnenkamer” enz., enz. Uit bovenstaand citaat blijkt, dat volgens de N. S. B. de chr. vereenigingen, die gelukkig zoo talrijk zijn, niet deugen. De christelijke partijen en vereenigingen dringen het christendom naar de buitenzijde. Het stelsel is niet goed, omdat juist daardoor scheidingen gemaakt worden. De N. S. B. wil geen scheiding. Deze beweging zal niet duldend dat er chr. partijen en vereenigingen zijn, die scheidingen maken, want er moet immers eenheid zijn. Onze partijen en vereenigingen zullen dan ook onmiddellijk opgeheven worden, wanneer de N. S. B. aan de macht gekomen is. Dat is de consequentie van het artikel.

De beginselen moeten worden ingegraven. Dat het de grootste taak van de christenen is om hun beginselen uit te dragen, schijnt de N. S. B. niet te weten. Onze menschen zal het zwijgen worden opgelegd, wanneer zij met gebed, psalmgezang en Schriftlezing een vergadering willen openen, want er ontstaan dan „groepen en kringetjes, die zich van elkaar en van het geheel steeds scherper onderscheiden”. De N. S. B. wil eenheid en zal niet duldend, dat die eenheid wordt aangetast. Voor het belijden van de christelijke beginselen is dan geen plaats meer.

De christenen zullen goed doen geen aandacht te schenken aan de lokstem van de N. S. B., maar moeten het woord van Jezus in gedachten houden: „Een iegelijk dan die mij belijden zal voor de menschen, dien zal ik ook belijden voor mijn Vader, die in de hemelen is.”

Dat is wat anders dan de christelijke beginselen ingraven.

Men zij gewaarschuwd. Heeft niet op meer dan één vergadering der N.S.B. een propagandist beweerd, dat men de dominees wel beletten zal dingen te zeggen, die den nationaal-socialistischen staat tegenwerken? En dat „tegenwerken” zal geconstateerd worden, zoodra de belijdenis consequent wordt gepredikt.

K. S.

N. S. B.-laster.

Eenige weken geleden meldde ik den onsmakelijken laster, dien de N.S.B. in haar orgaan zich permitteerde in een bepaald geval. Sinds heeft — buiten mij om — iemand den heer Mussert in particulieren brief met de stukken bewezen, dat de laster allen grond mist.

Maar van herroepen is geen sprake.

En dat, waar mijnerzijds dadelijk van het begin af ook uit brochure IV is geciteerd (men weet dit, want men stenografeerde) en van het bijvoegsel, zoodra ik wist, dat het bestond, in lezing en hier in de pers een bespreking is begonnen.

Een van beide: de heer Mussert handelt in dergelijke gevallen zelf even gewetenloos als de lieden, die zijn krant met zulke laagheden vullen, of, als hij zelf wel beter wil, maar niet zijn omgeving af durft vallen, hij is geen leider, doch wordt geleid.

K. S.

Vragen inzake de kerk.

In het algemeen kan ik niet op vragen antwoorden in ons blad. Er komen er meer dan ik beantwoorden kan. Mijn ruimte is niet onbepaald, mijn tijd nog minder; en beide moet ik kunnen overzien.

Een enkele maal echter heeft een vraag algemeen belang. Dan kan ik soms er op ingaan.

Zoo schrijft een predikant mij o.m. het volgende (ik breng enkele cijfers aan, die naar het antwoord verwijzen):

Over 't algemeen lees ik uw artikelen in „De Reformatie” met veel instemming. Ik ben zeer dankbaar, dat we in deze tijd van „onzakelijkheid en vlucht voor het concrete” in uw methode van polemiëk voeren het tegendeel zien.

Ook met uw beschouwingen over de kerk, ben ik geneigd geheel mee te gaan.

Hier liggen voor mij nu echter twee moeilijkheden, die ik graag eens in „De Reformatie” behandeld zag.

1e. De kwestie van „wettig kerkinstituut en erkenning van de doop van andere „kerken”. U hebt wel eens iets daarover geschreven, maar zeer terloops (als ik mij niet vergis). Ik weet dat meerderen hiermee zitten, en dat enkele artikelen over deze zaak ook hun zeer welkom zouden zijn. 1)

2e. Wij hebben de Gereformeerde Kerken te erkennen als het wettig kerkelijk instituut (het alleen-recht-van-bestaan-hebbende). 2) Sluit dat niet in, dat gelovigen uit andere „kerken” zich bij ons behoren te voegen (cf. art. 28 Gel. Bel.)? Sluit dat (en hier gaat het voor mij om!) ook niet in, dat op plaatsen, waar een „afgescheiden” kerk was in 1886, de broeders, die met het Herv. Instituut braken, zich aanstonds bij die wettige kerk hadden moeten voegen (gelijk ze dat al veel eerder hadden behoren te doen)? 3) Toen, in 1886, was er toch ook de tegenstelling: Afgescheiden kerk, wettig instituut, tegenover het onwettig instituut der Herv. Kerk? Men kan hier tegen toch niet aanvoeren: de dolerenden moesten eerst proberen de Herv. Kerk tot reformatie te brengen? 4) Want, 1834 was er geweest, en de geschiedenis van na 1834 was er de bevestiging van, dat de Afgescheiden een werk Gods was, en dat de Herv. Kerk weigerde voor het Woord van God te buigen.

Ja, sluit het genoemde principe voor het heden niet in, dat wij eigenlijk tegen de Geref. broeders in de Herv. Kerk niet mogen zeggen: „Ga in gehoorzaamheid leven op de plaats, waar ge u thans bevindt” maar... gehoorzaamheid aan Gods Woord betekent voor u, dat ge u voegt bij ons, als de wettige openbaring van de kerk van Christus? „Ge zijt op de verkeerde plaats kerkelijk!” 5)

Van onze zijde wordt vaak de stelling verdedigd: men mag een kerk waarin men geboren is niet verlaten, zonder pogingen aangewend te hebben om die kerk, waar ze verbasterde, tot reformatie te voeren. En natuurlijk ben ik het daarmee van harte eens, wanneer men aanneemt, dat er naast de bewuste kerk, waarin men geboren is, geen ander, wettig instituut staat (reformatie van 1517 o.a.). Maar, wanneer er nu op een plaats een wettig instituut is, staat de zaak dan niet zo, dat wie nog niet tot dat wettig instituut behoort, zich er ten spoedigste 6) bij moet voegen, en de roeping heeft onverwijld met het onwettige instituut te breken? 7) Men mag wel liefde koesteren voor de dwalende broeders in het onwettig instituut, maar toch niet voor het onwettige instituut zelf? Wel liefde voor de gereformeerde broeders in de Herv. Kerk, maar niet voor die kerk zelf, die toont, dag aan dag, geen „kerk” te willen zijn? 8)

Post-scriptum:

Uw citaten uit Calvijn (in uw polemiëk met Prof. Hepp) (geen tweede kerkelijk instituut oprichten als er nog een „dragelijk is”, — dus zeker niet, als er een wettig is) hebben mijn moeilijkheden t.a.v. de methode der doeleantie nog vergroot! Er is toen toch een tijdlang op de meeste plaatsen tweërlei instituut geweest — dat der afgescheidenen, en dat der dolerenden. Welk was het wettige? 9)

Tot zoover de brief.

Hieronder enkele opmerkingen ten antwoord:

1) We „erkennen” ook den doop van niet-kerken (dorbisten b.v.). Een bewijs, dat het nalaten van een weder-doop nog niet insluit de erkenning der ambten, als van Christus' wege ingesteld, doch hoogstens van het ambt der geloovigen, dat, gehoorzaam tot een zekere grens, niet verder kwam in de gehoorzaamheid. Pluriformiteit der kerk en catholiceit van het christendom zijn te onderscheiden. Overigens: eerst de groote lijnen trekken, en dan conclusies trekken inzake onderdeelen van het vraagstuk.

2) Alleen — HIER — recht van bestaan hebbende.

3) Neen, — ieder moet vandaag probeeren in eigen huis te reformeeren. De Acte van Afgescheiden belooft eenheid te zullen zoeken met de hervormde kerk, zoodra DEZE zou wederkeeren tot den waarachtigen dienst des Heeren.

4) M.i. kan men dat wel beweren. Ik zou 't vandaag nog niet anders raden aan de hervormde gereformeerden. Laat ieder de kerk, waarin hij is, dwingen tot een „Entscheidung”. Het is vermoeiend, zeker. Maar God dienen maakt altijd moe, al geeft het ook daarin rust.

5) Zeker, de plaats is verkeerd. Maar Christus vergadert; wij kunnen zijn wegen Hem niet voorschrijven, doch moeten alleen maar gehoorzaam achter Hem aankomen. Al is de doeleantie niet in staat gebleken het

Bijvoegsel Staatsleer N. S. B. (III.)

In het Bijvoegsel wordt dan verder beweerd, dat men de N. S. B. valsch beschuldigt als men zegt, dat zij, kreeg ze de macht, vrijheid van godsdienst en geweten aan handen leggen zou. Heeft men niet in brochure IV uitdrukkelijk de vrijheid van godsdienst en geweten erkend?

Het heeft geen zin hier breede betoogen tegenover te plaatsen. Het betekenisvolle zinnetje (uit brochure IV): „De godsdienst IN ENGEREN ZIN is een aangelegenheid der kerken” en het andere: de kerken „zijn ver-

hervormd dat een v...

werpen? 6) Ten heid, hetz worsteling worsteling achtigen anderd is want (zie formeerde laatste da tige kerk

7) Als nieuwe ca mogelijkk

8) Zelf de „Ents

9) In „crisis”. On naar elka het onder

hangt de wel willer ophouden

M.i. kle wikkeld vaker ges

aan, om m toe te lich

UIT

Omdat een boe jongen c voeg ik kingen aankond kan dit lijker m Allere Mevr. C ders, d sproken boek va als uiter zeker u

Een meisje i Jon km is het l schoolm van Maj wisselen van de c van dit en schoo soonlijke gespann principi schoolg ling ver

Hetzel ma, Op Mij N.V geving i hoofdlig haar in heeft ve worstel

trice en leerling doen h dezen h dat zijn resultat waarde zeer ge

Event bestemd frouw (uitg. G wordt c wal ou op een zoekt m door de type va lectuur zegt, te

Een j leden v Joha n Bosch, boek te zijn, en eenig c verhou beuren vatting voorgro oudere naamd